

JAZYK A REČ

jazyk = abstraktný systém lexikálnych a gramatických znakov, prostriedok myšlenia a dorozumievania pre isté spoločenstvo ľudí

reč = konkrétna realizácia jazyka, zvukovo/písomne vyjadrovaný hovor

jazykový znak = zastupuje konkrétnu veci z reálneho sveta, napr. pojem *rieka* zastupuje konkrétny útvar, zvuková a obsahová zložka, ktorá musí byť ustálená, **náuka o znakoch - semiotika**

VZNIK JAZYKA

- jazyk vznikol asi pred 100 000 rokmi na viacerých miestach Zeme
- **prajazyk** = spoločný pôvodný jazyk pre viaceré príbuzné jazyky
- veľa jazykov vymrelo, momentálne sa hovorí cca. 7000 jazykmi
- reč mala i charakter grafických znakov, napr. **piktogram** = obrázok nahradza text

DELENIE JAZYKOV

1. prirodzený: najprv vo zvukovej forme, potom v písomnej, univerzálna platnosť, rozumejú mu všetci členovia určitého etnického alebo národného spoločenstva, môžu prestáť plniť funkciu materinského a národného jazyka

2. umelý/plánovaný: najprv v písomnej forme, potom v zvukovej, ohraničená platnosť, najúspešnejším pokusom o vytvorenie umelého jazyka je esperanto, ďalšie príklady: Klingonov jazyk, jazyk Stredozeme, symbolické jazyky v matematike, programovacie jazyky

3. materinský:

4. úradný/štátny:

5. cieľový: napr. SJ pre žiakov inej národnosti na území Slovenska (Maďari, Rómovia, Rusíni)

6. cudzí: napr. slovenčina pre ľudí prichádzajúcich z iných krajín na naše územie

7. mŕtvy: prestal plniť funkciu materinského a národného jazyka, napr. latinčina, stará gréčtina

Funkcie jazyka: dorozumievania, poznávacia, expresívna, estetická, reprezentatívna

JAZYKA PÍSMO

1. VETNÉ PÍSMO: nazýva sa aj obrázkovým písmom, pretože kresba znamenala celú vetu, pôvod - Sumeri

2. POJMOVÉ PÍSMO: zobrazovať pomocou obrázkov pojmy, pôvod - Egypt (hieroglyfy), moderný variant: čínske a japonské písmo

3. SLABIČNÉ PÍSMO: predchodom bolo sumerské klinové písmo, ktoré označovalo slabiky

4. HLÁSKOVÉ PÍSMO: jeden znak vyjadruje jednu hlásku, pôvod - Feničania, ktorí vytvorili spoluhláskovú abecedu 22 pímenami, sprava doľava

GRÉCKE PÍSMO: od 7. stor. pred n.l., začalo sa písat zľava doprava

- vyvinula sa z neho LATINKA, 24 písmen, najrozšírenejšie písmo na svete
- ovplyvnilo aj slovenské písmo: naši predkovia písali **hlaholikou** (malé písmená gréckej abecedy, niektoré znaky pravdepodobne orientálneho pôvodu, písmená vytvorené z upravených kresťanských symbolov, *Kyjevské listy* - najstaršia zachovaná pamiatka, 10. stor.), neskôr **cyrilikou** (veľké písmená gréckej abecedy, zjednodušená hlaholika), **azbuka** = zjednodušená cyrilika

VÝVIN JAZYKA

Indoeurópske jazyky

- väčšina európskych a ázijských jazykov vznikla pravdepodobne z jediného jazyka = **indoeurópsky prajazyk**
- všetky indoeurópske jazyky majú **veľa spoločných hlások v slovných základoch**, napr.:
matka: madre, mother, Mutter, mère
stáť: stehen, stand, istem
dcéra: dotter, Tochter, daughter
- asi polovica ľudstva hovorí jedným z indoeurópskych jazykov
- jazyky, ktoré nepatria k žiadnej rodine jazykov = „jazyky-siroty“, napr. jazyk Baskov

1. slovanské jazyky

2. baltské jazyky: litovčina, lotyština

3. germánske jazyky: dánčina, nórčina, islandčina, angličtina, holandčina, nemčina, flámčina

4. románske jazyky: francúzština, taliančina, španielčina, katalánčina, portugalčina, rumunčina, moldavčina

4. románske jazyky: francúzština, taliančina, španielčina, katalánčina, portugalčina, rumunčina, moldavčina

5. keltské jazyky: írčina, waleština, bretónčina

6. grécky jazyk: tzv. novogréčtina existuje od 15. stor.

7. albánsky jazyk

8. arménsky jazyk

9. indické jazyky: hindčina, bengálčina

10. iránske jazyky: perzština, kurdčina, rómčina, atď.

Slovanské jazyky

- tzv. praslovančina existovala 2 až 3 tisícročia, nezachovali sa žiadne písomné pamiatky, používala sa na území medzi Dneprom a Vislou
- v období stiahovania národov (4. - 6. stor.) sa z praslovančiny sformoval západný, východný a južný dialekt, z ktorých sa vyvinuli jednotlivé slovanské jazyky

Východoslovanské jazyky = ruština, ukrajinčina, bieloruština, rusínsky jazyk

Západoslovanské jazyky = slovenčina, čeština, polština, lužická srbčina

Južnoslovanské jazyky = srbčina, chorvátčina, slovinčina, macedónčina, bulharčina

Rozdiely medzi slovenčinou a češtinou

- čeština nemá dvojhlásky **ia/ie/iu**: *více – viac, lepší - lepšia*
- neplatí zákon o rytmickom krátení: *spívání, loukám*
- tvrdé spoluhlásky sú v češtine často tam, kde sú v slovenčine mäkké: *zbavit*
- neurčitok je zakončený v češtine nielen na **-t/-ct**, ale aj na **-ti/-ci**: *péct, ale aj péci*
- v 1. osobe sg. prevláda zakončenie na **-u**: *nesu*
- rôzna lexika: *krabice/škatuľa, moc/vel'a, brýle/okuliare, zbytek/zvyšok*

bohemizmy = slová prevzaté z češtiny, ktoré sú v slovenčine nevhodne používané

UKÁŽKA 2

Prológ

¹Na počiatku bolo **Slovo**, to **Slovo** bolo u Boha a to **Slovo** bolo Boh. ²**Ono** bolo na počiatku u Boha. ³**Ním** vzniklo všetko a bez **neho** nevzniklo nič z toho, čo jestvuje. ⁴V ňom bol život a život bol svetom ľudí. ⁵A to svetlo v tme svieti, ale tma ho nepohltila. ⁶Od Boha bol poslaný človek; volal sa Ján. ⁷Prišiel ako svedok vydať svedectvo o svetle, aby všetci prostredníctvom neho uverili. ⁸On neboli svetom, ale prišiel vydať svedectvo o tom svetle. ⁹Bolo tu pravé svetlo, čo osvecuje každého človeka, to prichádzalo do sveta. ¹⁰Bol vo svete a svet ním vznikol, ale svet ho nespoznał. ¹¹Do svojho vlastného prišiel, ale jeho vlastní ho neprijali. ¹²Tým však, čo ho prijali a veria v jeho meno, dal moc stať sa Božími deťmi; ¹³tí, čo sa nenarodili ani z krvi, ani z telesnej žiadosti, ani z vôle muža, ale z Boha. ¹⁴To **Slovo** sa stalo telom a prebývalo medzi nami a my sme videli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodený Syn, plný milosti a pravdy. ¹⁵Ján vydal o ňom svedectvo a volal: „To je ten, o ktorom som povedal: ,Ten, čo prichádza po mne, je predo mnou, lebo bol prv ako ja.“ ¹⁶Z jeho plnosti sme my všetci prijali, a to milosť za milosťou. ¹⁷Zákon bol totiž daný skrze Mojžiša, no milosť a pravda prišli skrze Ježiša Krista. ¹⁸Boha nikto nikdy nevidel. Jednorodený Boží, ktorý je v lone Otca, nám ho zjavil.

3. a) Interpretujte výraz **Slovo** na základe ukážky 2.

Evanjelium (mojoru), Ježišovo učenie

- b) Pomenujte dokument/dielo, kde sa nachádza zákon daný skrze Mojžiša.

Biblia, Stávy zákony

- c) V ktorej časti „Slova“ sa dozvieme, ako vzniklo všetko?

Ostvorený svet

- d) Vypíšte z ukážky 2 ďalšie klúčové slovo s metaforicky preneseným významom.

Svetlo

- e) Ako sa nazýva obhajoba prekladu Evanjelia do starslovinčiny? Uveďte aj meno autora.

- Prolog, Gor'čin

4. a) Čo vyjadrujú koláže z jednoduchých obrázkov (klipartov)?

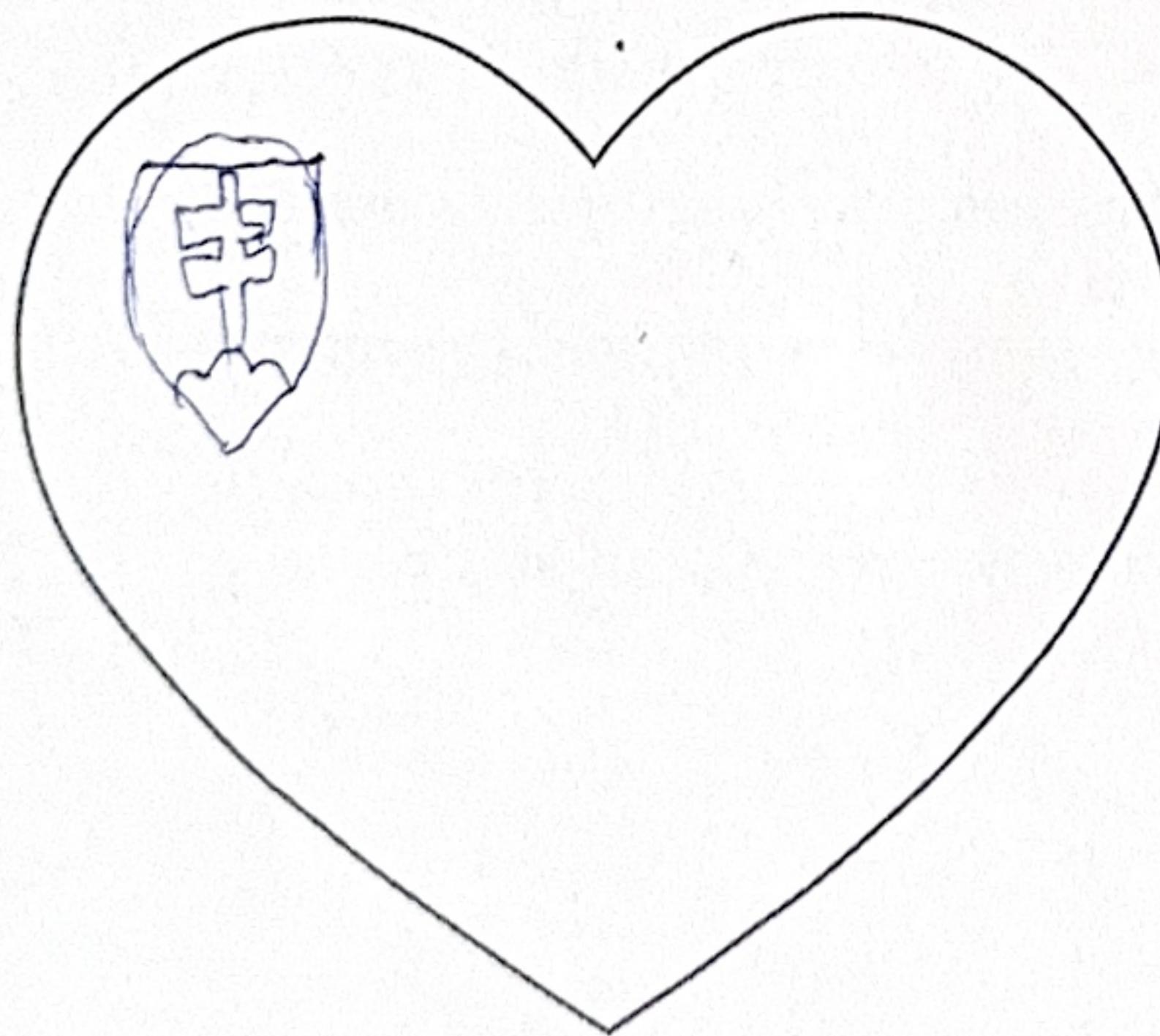

London

Paříž

- b) Rozdelte sa do skupín a rozhodnite, ktorých 10 vecí by ste dali do podobného obrázka Slovenska. Porovnajte si výsledky.

- c) Nakreslite pomocou 5 typických symbolov obrázok vášho mesta/obce alebo kraja.

